

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צה.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה פז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

כי מתחלה המלכות היא אצל ז"א בבחי' אושיט פסיעה לבר כמובא בזה"ק (בלק ד' ר"ג ע"ב וכמבואר בכתבי האר"י ז"ל ^[א]). **פועדים בו**, פי' כשאנו רוצים לתקנה ולגדלה בבחי' סעד ועזר **כנגדו** ^[ב] שיהא פנים בפנים. **ולברך שלש פעמים** פירוש שצריך להאיר את נה"י דז"א, כי משם עיקר בנינה ^[ג]. **צדקתם תצהיר**, פי' ע"י מה מתברכין נה"י דז"א, ע"י המוחין שהוא מקבל כמובא. והמוחין הם ארבע, חכמה בינה חסד וגבורה, והם מלוכשים בנה"י דבינה ^[ד]. וזה בחינות **כאור שבעת הימים**, שהם סוד **שין של ג' ראשון, ושין של ד' ראשון** : (ע"כ לשונו ז"ל) :

פו פו ^[ה] **פוסעים** בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים וכו' ^[ו]. הנה ידוע כי בימי החול הוא שליטת החיצונים, ועש"ק בין השמשות אין להם שליטה כלל. כמ"ש בזה"ק ^[ז] כד איתקדש² יומא כדון יתפרדו כל **פועלי און** ^[ח]. ועיקר שליטה שלהן בימי החול, הוא בבחינות רגליו, שאין מניחין לאדם לילך בדרכי השי"ת דאיתא בגמרא (ברכות ו) הני ברכי הרבנן דשלהי מיניהו, ובשבת קודש חורזין להם כח ההליכה כמ"ש (ישעיה נח) **אם תשיב משבת רגליך**, היינו כמו שאמרנו שבשבת קודש יכול לילך בדרכי השי"ת. אך למשל, תינוק כשמתחיל לילך עדיין צריך סעד לתומכו ^[ט]. ואעפ"כ אינו יכול לילך במרוצה רק פסיעות קטנות, וצריכין לחזק אותו. כך כשאדם מתחיל בשבת לילך בדרכי השי"ת צריך עוד סעד לתומכו, והסעד הזה הוא בחי' אמת. ובחי' אמת הזה הוא בחי' רגל שלישי, כדאיתא בגמרא (שבת קד) קושטא קאי, ושבת הוא בחי' אמת, כדאיתא (במס' דמאי פ"ד)² אפילו עם הארץ ירא לשקר בשבת ^[י]. וכשמדבק א"ע במדה זו הוא סעד לתומכו ובחי' רגל שלישי. אך עדיין צריכין לברך את השלש רגלים הנ"ל וליתן כח בהם כדי שיוכלו לילך היטב. והוא ע"י צדקה שעושה בשבת, היינו שנותן לאדם על שבת, או שמאכסן עני על שולחנו. כי יש שני מיני צדקה, יש צדקה שעושים בימי החול, וצדקה שעושים בש"ק. וצדקה הוא בחינות שמש, ^[יא] כמ"ש (מלאכי ג) **שמש צדקה וכו'**. וצדקה שעושים בימי החול הוא כנגד שמש שכומן הזה. וצדקה של שבת שהיא² מעין עולם הבא, ^[יב] היא כנגד שמש העתידה להתחדש לעתיד לבא, "שהיא **כאור שבעת הימים** ^[יג]. ושמש שהוא בחינות צדקה הוא נותן כח לבחי' רגליו שנאמר (תהלים פה) **צדק לפניו יחלך**, היינו שצדקה עושה לו הליכה. וגם נאמר (בראשית לב) **ויזרח לו השמש, ופי' רש"י** לו לצורכו² לרפאותו מצלעתו. נמצא בזה שעושה צדקה בשבת, שהוא בחי' אור השמש **כאור שבעת הימים**, הוא הנותן כח לבחי' שלש רגליו הנ"ל. וזהו פי' **פוסעים בו פסיעה קטנה**, היינו שבשבת פוסע עדיין פסיעה קטנה כנ"ל. **סועדים בו**, היינו ע"י בחי' שבת כשהיא

פוסעים פה פו . פז פח

בחי' אמת כנ"ל, הוא עושה לעצמו סעד ורגל שלישי. **לברך שלש פעמים**, היינו שלש רגלים הנ"ל וליתן כח בהם שיוכלו לילך כראוי הוא ע"י **צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים**, היינו שיתן צדקה בשבת כנ"ל, שהיא בחי' שמש העתידה להתחדש **כאור שבעת הימים** כנ"ל :

פז ^[יג] (מויכה ז) **תתן אמת ליעקב חסד לאברהם**. הענין הוא כי אנו רואין בחוש תיכף כשאדם רוצה לילך בדרך הישר מתעוררין עליו דינים. והסברא הוא להיפוך². אך כי יש שני מיני יראה, יראת העונש ויראת הרוממות. יראת העונש נקרא צדק, ויראת הרוממות נקרא אמונה. כי מחמת שהוא מאמין באמונה שלימה שהשי"ת הוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין ^[יד] הוא ירא ממנו. וידוע הוא כי א"א לבוא לאמונה רק ע"י יראת העונש. כי מחמת שהוא ירא מהעונש מאמין שהשי"ת הוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, ומזה בא לאמונה יותר גדולה. נמצא תיכף כשרוצה לילך בדרך הישר צריך להיות לו יראה הנקרא צדק. ובצדק כתיב (תהלים ט) **והוא ישפוט תבל בצדק**, לפיכך מתעוררין עליו הדינים². אך כשבא אל האמת היינו אל היראה הנקרא אמונה או כל הדינים נמתקין בשרשן. וזהו **תתן אמת ליעקב** ^[יז], היינו להיראה, כי יעקב הוא יראה, מלשון (משלי כב) **עקב ענוה יראת ה'** ^[יח]. או בוודאי **חסד לאברהם**, כי אברהם נקרא מי שבא לדבק א"ע להשי"ת, מלשון אבוא רם. וזה שכתוב (בזוהר בלק דף קצה ע"ב)² **והיה צדק אזור מתניו ואמונה אזור הלציו** ^[יט] היינו צדק והיינו אמונה אלא עד לא אתחברת אמת בהדה אקרי צדק כיון דאתחבר אמת בהדה אקרי אמונה וכל מיכו וכל נהורא שריא בה :

פח ^[כ] (תהלים קמז) **המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר**. הנה ידוע כי ההשפעות והברכות א"א להם לבא² לעולם אלא ע"י הצדיק כי הצדיק יש לו ידים כמה לקבלם דהיינו אהבה ויראה, כי הם הידים לקבל בהם כל ההשפעות וכל הברכות. וצריך הצדיק כזה לגנוז האהבה והיראה, כדי שלא יקטרגו המקטרגים עליו, ויגזלו ממנו ההשפעות. וזהו **המכסה שמים בעבים**, היינו אש ומים. היינו כשהצדיק יכול לכסות שמים, היינו אש ומים, היינו האהבה והיראה שלו. אזי **המכין לארץ מטר**, היינו שיוכל להמשיך כל הברכות שהם בחי' מטר : אך כשהצדיק הוא מפורסם גדול, אזי המקטרגים יודעים ומשגיחים עליו היטב, ואינם מניחים לו להוריד השפע. והקב"ה נותן בלב צדיק אחר להחזיק עליו במחלוקת כדי לכסותו ^[כא], ושיוכל להוריד השפע. וזהו מחלוקת שהוא לשם שמים ^[כב], היינו לשם צדיק, שהוא מכונה בשם שמים, מחמת שיש לו אהבה ויראה. היינו לשם שמים האהבה ויראה. וכדי להכין מטר שהוא בחי' השפעות וברכות :

^א עיין פרש"י בראשית ו' ט' – נח היה צריך סעד לתמוכו ואברהם היה מתחזק ומהלך. ועיין בעש"ט עה"ת פירשת נח את ז' ח' ט' ^ב בתקפא גיטין (במס' דמאי פ"ג) אפילו, ובתקפא של ברגר והאוצר (במס' דמאי פ"ד) אפילו. (צ"ע כיון שבכל עשר מקומות האחרים שנמצא שינוי בין נוסחאות תקפא נמצאה גרסת גיטין מתוקנת יותר אולי גם כאן כונת מוהר"ת היתה לנחוק כדי לציין שאינו לשון המשנה אלא ירושלמי, אבל מסתבר יותר להפך שחתימה השאר מקום לכתוב (במס' דמאי פ"ג הלוקח פירות) ואח"כ כיון שבכד מתיילא היה צריך לתקן לעיל בדף צד: תיקון גם כאן ובכד בקיצור פ"ג

^א אין זה לשון המשנה אלא לשון תפארת ישראל שם ומקורו בירושלמי פ"ד הלכה א' שם הלשון – אמת שבת עליו והוא אמר אמת. ^ב עיין תורה רנא ותורה לא ^ג גם בדפדפי' ותולד – שהיא, ומתורג – שהוא ^ד עיין ברכות נו: ג' מעין עה"ב אלו הן שבת וכו', עוד שם שבת א' מס' לעוה"ב, ועיין תורה עב תנינא ^ה גם בדפדפי' ותולד – שהיא, ומתורג – שהוא ^ו ישעיהו ל' כו ^ז מתורג – לצרכו ^ח גם בדפדפי' ותולד – שהיא, ומתורג – שהוא ^ט לשון החברים כנ"ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^א קטע מהורס כל מקדש שמזמרים בליל שבת ^ב בתקפא הניח כאן מוהר"ת מקום לציון הוהר ולא מילא אותו וכן בתורלד ותורלד ותרצה, ובתשכ"ט ביטל הריוח. ^ג וזהו תרומה קלה: טעם שאסור לומר והוא רחום במעריב של שבת וזהו ויקהל רג. והקדמת מתוך מדבש שם משער המונות כונת רחיצת חמין.

^א מתורג – אתקדש ^ב לש"כ תהלים צב י'

תורה אור
בראשית ב (יה) ויאמר יקוק אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו: ישעיהו ל (כו) והנה אור תקבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבועים כאור שבעת הימים ביום תבש יקוק את שבר עמו ומתקן מקחו יקפא: ס

תורה פו
הושע ו (ח) גלעד קרית פעלי און עקבה מקום: ישעיהו נח (יג) אם תשיב משבת רגליך עשות חסד ביום קנשי וקראת לשבת ענג לקדוש יקוק מכבד ויבדלתו מעשות ידרכיך ממצוא חסדך ודבר דברי: מלאכי ג (כ) ויחקה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בנגפיה וצאתם ופשתם כעגלי מרובק:

תורה פז
מיכה ז (כ) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתיו מימי קדם: תהלים ט (ט) והוא ישפט תבל בצדק ודון לאמים במישורים: משלי כב (ד) עקב ענוה יראת יקוק עשר וקבדו ותיים: ישעיהו יא (ה) והנה צדק אזור מתניו והאמונה אזור הקציו:

תורה פח
תהלים קמז (ח) המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המכסות הרים קציו:

^א מתורג – להיפוך

^ב לשון הוהר ח"א דף יא:

^ג מתורג – הדינים

^ד מיכה ו' ב'

^א עיין ירושלמי שבת פ"א סוף הל"ג: לפני משה שם שהן שתי סוגי יראה, ועקב ענוה מתפרש לשני פירושים, כשולי הענוה היא יראת העונש, ודבר העוקב אחרי הענוה היא יראת הרוממות. ומסילת ישרים פכ"ד.

^א בתקפא – (בזוהר בלק דף נח ע"ב) ובתורלד תוקן (ציון הוהר הזה כתב מוהר"ת בתורה ז אות ב) ^ב ישעיהו יא ח' ^ג לשון החברים כנ"ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^ל מתורג – לבוא

^א עיין שיחות הר"ן אות צו, ולקטן תורה קיד ותורה רח

^ב אבות פ"ה * אבות פ"ה

מאמר תתן אמת ליעקב

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי
והיכן נאמרה תורה זו

פתיחה

רבנו מבאר כאן טעם למה שרואים בחוש שכל המתעורר לישר דרכו מתעוררים עליו דינים. ומבאר הטעם כיון שבכל פעם שאדם רוצה לישר דרכו, להיות מכוון עצמו אליו ית', תחילת הישר הוא ע"י יראת העונש, דהיינו בחי' דקדק שהיא אמונה שהוא מלך תקיף ובעל יכולת ובעל הכוחות כולם, ועל כן כל מעשיו הם מחמת מוראה של מלכותו, וכיון שכך גם ההנהגה כלפיו היא בדין ועונש, אבל כשמתבונן בזה שהוא בעל היכולת והכוחות כולם, מבין שה' הוא האלקים, אזי בא ליראת הרוממות להאמין שהוא רב ושליט ועקרא דכל עלמין, דהיינו מלך של חסד טוב ומיטיב, ואזי גם ההנהגה כלפיו היא בחסד ושפע טוב.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות בעניין יראת העונש

שיחות מוהר"ן – אות ה – ואמר: אשרי מי שאינו יודע כלל מספרי המחקרים רק הולך בתמימות ויש לו יראת העונש כי עקר העבודה בתחלה היא רק מחמת יראת העונש ובלי יראת העונש אי אפשר להתחיל כלל בעבודת ה'. ואפלו צדיקים צריכים גם כן יראה כי עובדי מאהבה הם מועטים מאד ועקר הוא יראת העונש. (יג) כי היראה עלאה בגין דהוא רב ושליט וכו' הינו יראת הרוממות לאו כל אדם זוכה לזאת היראה אבל עקר העבודה הוא רק על ידי יראת העונש אצל רב בני אדם (יד):

לק"ה ברכת הודאה הלכה ו אות יב – וכשמתירא מאיזה אדם מושל או מחיה רעה וכיוצא, זה בחינת יראות הנפולות שמחליף יראת ה' יתברך ביראת בשר ודם. אך אפלו כשנדמה לו שמתירא מה' יתברך שלא יענישהו שזאת היראה היא טובה כמו שכתב אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה שעקר הוא יראת העונש, (עין במקום אחר מה שכתב בזה, שאף על פי שנמצא בספרים שמגנין יראת העונש, אף על פי כן באמת העקר הוא יראת העונש, כי אפלו צדיקים צריכים שיהיו להם יראת העונש וכו' עין שם), וכמו שכתוב והאלקים עשה שייראו מלפניו וכמו שפרש רש"י שם שהאלקים עשה שהביא כמה ענשים כמו בדור אנוש ודור המבול וכו' שייראו מלפניו שייראו מהענשים וכו'. אך אפלו יראת טובה דרך הבעל דבר להמיר ולהחליף שהוא מה שדרכו להביא את האדם לידי מרה שחורה ועצבות מחמת יראת זאת עד שמרחיקהו מה' יתברך על ידי זה, כידוע נגע הזה בכמה בני אדם, כי אפלו יראת העונש וכל היראות הטובות צריכין לקבל רק לטובה ולא לרעה בבחינת יראת ה' לחיים, להתקרב לה' יתברך על ידי היראה מכל מקום שהוא ולא להתרחק חס ושלום, שדייקא על ידי יראת העונש יבוא לשמחה בבחינת וגילו בריעה,

לק"ה כלי היין הלכה א אות ז – פי כל מי שזוכה לאמונה שהכל ברצונו יתברך, אזי אפלו יראת העונש טוב, ואדרבא, צריכין דוקא יראת העונש ואי אפשר להתקרב לה' יתברך כי אם על ידי יראת העונש, כמו שכתב רבנו, זכרוננו לברכה וכנ"ל,

לק"ה בכור בהמה טהורה הלכה ד אות יד) אדר סוף החדשים בחינת יראת שנקראת סוף דבר, כי יראת מלכות היא בסוף ובראש בחינת סוף מעשה במחשבה תחלה, פי מתחלה ועד סוף עקר השלמות על ידי היראה. ואפלו מי שנפל מאד חס ושלום אפלו אם נפל לעברות חס ושלום צריף לו גם כן שיהיה לו יראת גדולה מה' יתברך להתחזק את עצמו בכל נקדה ונקדה שיוכל למלט נפשו מרע ולמשוף את עצמו לאיזה טוב. ואל יפטר את עצמו מאחר שכבר נפל כל כך. אם כן התר לו הפל חס ושלום חלילה לא תהא כזאת בישראל, כי אין חשף ואין צלמות להסתיר שם כל פועלי און, כי גם בשאל תחתיית ומתחתיו צריכין לירא את ה' מאד מאד, כי בכל מקומות ממשלתו וזה בחינת אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר וכו' אל תרשע הרבה וכו' טוב אשר תאחו בזה וכו' כי ירא אלקים יצא את כלם, הינו שעל ידי היראה כל אחד יצא ידי חובתו הן בצדיק גדול הן אפלו מי שעשה מה שעשה, כי הכל צריכין לירא את ה'. ועל ידי זה ישונו אל ה', כי עקר היא היראה בחינת פי ירא אלקים יצא את כלם כנ"ל. ועקר היראה היא יראת העונש כמו שמבאר רבנו זכרוננו לברכה, כי יראת העונש היא עקר עלית יראות הנפולות מאחר שיודע ומאמין שכל הענשים שהוא מתפחד מהם הם ממנו יתברך לברך ומתירא ממנו יתברך. נמצא שמעלה היראות הנפולות שממם כל הענשין לשרשן מאחר שמאמין שהכל ממנו יתברך לברך. וכוה ממתיקין הכל ויוכין לשוב אל ה' עד שיזכה ליראה עלאה הנ"ל שבאה על ידי התבוננת הלב בגדלתו ורוממותו יתברך: וזה גדל השמחה של פורים בחינת סלו לרכב בערבות ביה קדש שמו ועלוז לפניו. כי יראת ה' אפלו יראת העונש הוא שמחה ומוספת ימים, כמובן בדברי רבנו זכרוננו לברכה בשיחה ההיא של יראת העונש שהיא העקר:

יראת העונש היא דינים על כן בלי הצדיק יכול להביא לעצבות וגם לכפירות

לק"ה פסח הלכה ט אות טז) וכלל הדבר, כי האדם צריך להזהר מאד להמשיך על עצמו יראת ה', ועקר היראה נמשך על האדם על ידי יראת הענש כמו שכתב אדוננו, מורנו ורבנו זכרוננו לברכה שאפלו צדיקים צריכין יראת הענש, כי עקר היראה הוא יראת הענש וכו', עין שם. אף כל מי שאינו רוצה להטעות את עצמו צריך להזהר מאד שימשיך על עצמו היראה מהענשים לטובה ולא לרעה חס ושלום, כי יש כמה וכמה שעל ידי עצם היראה שלהם נופלים יותר באשר שביח בכמה בני אדם שפשיטושים על ספר ראשית חכמה הקדוש או שאר ספרי מוסר המדברים מגדל מרירות הענשים הקשים המגיעים על כל עברה, רחמנא לצלן, הם נופלים בדעתם יותר רחמנא לצלן מחמת שידועים בעצמם שעברו על כל אלו הדברים כמה וכמה פעמים יותר ויותר, רחמנא לצלן, ומגדל המרה שחרה ועצבות שנופל עליהם, על ידי זה הם נופלים יותר מפתחלה. עד שיש שבאים על ידי זה לכפירות, חס ושלום, כי מחמת שאינם יכולים לשא עליהם אימת יראת הענש הגדול כל כך, וכן להתגבר על יצרם אינם מתגברים, ועל פן אוי להם מיצרם ואוי להם מיוצרם ומחמת זה נמצאים שבאים על ידי זה לכפירות חס ושלום, וכל זה מחמת שיראת הענש היא בחינת דינים ומבחינת דינים נשתלשל כל אחיזת היצר הרע והספרא אחרא, (פמבאר במקום אחר). ועל פן שאינו זוכה, איז חס ושלום, נתהפך לו היראה לרעה, רחמנא לצלן, כי נופל לעצבות ומרה שחרה, חס ושלום, שעל ידי זה מתגברים התאוות יותר וכו' פנ"ל. על פן עקר התקון על ידי בחינת הצדיק הגדול הנ"ל שזוכה להמשיך בעולם הדעת, שהוא בחינת הארת בן ותלמיד. ועקר הוא הארת התלמיד, שהוא בחינת מלא כל הארץ כבודו, בחינת הקיצו ורננו שכני עפר וכו', שמחזק כל הנופלים והרחוקים שלא יתיאשו עצמן בשום אופן וכו' פנ"ל. וכל זה פדי להמשיך עליהם יראה, כמו שמבאר שם, הינו שזה הצדיק זוכה להאיר דעת נפלא ונורא מאד, שעל ידי זה נמשכת יראה עלאה ונפלאה מאד עד שזאת היראה יכולה להגיע ולהאיר ולעורר כל הרחוקים מאד מאד ועקר הדבר שבעצם נפלאות הדרכים שממשיך זה הצדיק בדעתו הנפלא, על ידי זה באה היראה על כל אחד רק לטובה ולא לרעה אפלו הרחוק מאד מקבל היראה רק לטובה,

עד כאן השיחות

הקדמה

בפשטות מדבר כאן על ג' מדרגות אחת מי שאין לו יראה כלל. והשניה מדרגת הצדק, דהיינו יראת העונש. ושלישית היא מדרגת האמונה דהיינו יראת הרוממות. רבנו מגדיר את יראת עונש – שמאמין שהקב"ה תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, ואת יראת הרוממות שמאמין שהקב"ה רב ושליט ועיקרא ושרשא דכל עלמין, נמצא שיראת העונש היא בחי' מוראה של מלכות, אבל אין בזה גילוי כבוד, ורק יראת הרוממות היא גילוי של כבוד, שזה עיקר המכוון כמ"ש לכבודי בראתיו וכו'.

שאלה ראשונה שיש לשאול היא אל מי מדבר רבנו כאן? אלא שלכאורה אינה שאלה שהרי את כל הספר כתב לכל המדרגות, ומי שטען שמדבר גבוה מדאי כינה אותו אפיקורס. וכל שכן שקשה מאד לומר שדיבר כאן רק לחילוני כפי שנראה בשטחיות מפתחת התורה². ובפרט שלמעשה דיבר אל אנ"ש שהיו רובם עובדי ה' גדולים, וכל אנשיו יראים ושלמים, ורק מיעוט קטן מאד היו אפילו אפיקורסים.

עוד יש לשאול האם כוונת רבנו שפותח את דבריו במי שרוצה לילך בדרך הישר, רוצה לומר כשרק רוצה לפני שמתחיל לשוב, או הכוונה כשמתחיל לשוב? כי בתורה ו' מבואר שמיד שמזמן עצמו לשוב מאיר עליו אור שם אהי-ה ביושר ומסייע לו, וכשמתחיל לשוב אזי הופך עצמו שם אהי-ה ומאיר אליו בבחי' אחור (א, אה, אהי, אהי-ה) גמט' דם, ואזי באים עליו ניסיונות של ביזיונות דהיינו שפיכות דמים לנסות אותו אם ראוי הוא לשוב. אמנם א"א להכריע פשוט בתורה אחת עפ"י תורה אחרת, בלא ראייה מוכרחת, אבל כיון שיש צד לומר שאין חילוק וגם כאן מדבר ממי שמתחיל לשוב. לכן נ"ל להעתיק מההקדמה לתורה ו' אות ב' בביאור כיצד מאיר שם אהי-ה לסייע לבעל התשובה.

שם אהי-ה הקדוש הוא שם הכתר, ובתורה ו' הכוונה לבינה עילאה, שהיא עולם התשובה, והיא בחי' עוה"ב, עולם האמת וממנה נמשך אור האמת של מציאותו ורוממותו של הש"י, להאיר לבעל תשובה לסייע לו, ולתת לו כח לשוב, כמבואר במנחות כט ופרש"י שם שמעצמו אין בו הכח לחזור מהיכן שנפל, כי כיון שנפל לעבירה נאחזו בו הקליפות והתגבר בו היצה"ר ואין לו הכח לשוב בלא סייעתא דשמיא, כמבואר כל זה בסוף תורה קיב.

עוד גם אור זה מהבינה שומר עליו בכל הזמן שמזמן עצמו לשוב שלא יחטפו אותו הקליפות בחזרה אליהם, שכיון שכבר היה אצלם הן סוברות שהוא שייך להם ורודפות אותו. ועניין זה הוא בכל בעל תשובה הרוצה לעלות ממדרגה למדרגה ואפילו ממדרגה עליונה מאד למדרגה עוד יותר עליונה. על כל התקדמות בסולם ההתקרבות אל הש"י יש מניעות וחריקת שן של הס"מ.

מבואר שמיד כשמתחיל לשוב אזי תחילה מאירים לו בבחי' הסתרת פנים דהיינו הארת השם אהי-ה בבחי' אחור. כי הכלל שאי אפשר להאיר לאדם בעל גאוה ומדות רעות, אור גדול ביושר, מחשש יניקת

² שמי שרוצה לישר דרכו מתחיל מיראת העונש משמע שלפני כן דרכו עקומה בלא יראה כלל

הקליפות/ג, לכן ההכרח להאיר לו באחור, שפירושו כמו אדם הנכנס למקום מסוכן וכל צעד קדימה שב לאחור לבדוק שלא רודפים להזיקו מאחור. כך השם הקדוש שבא להאיר במקום של דין אזי הוא מתפשט להאיר בחשש, דהיינו שמתקדם, וחוזר, ומתקדם.

וכיון שהארת השם אהי-ה באחור מתבטא בשפיכות דמים דהיינו בזיונות ונסיונות, אי אפשר לומר שמדובר קודם שנתן את ליבו לשוב, כי כל זמן שאדם מחזיק עצמו בסדר, אזי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ומניחין אותו לחשוב שכבר זכה להיות האדם השלם, (ואע"פ שתמיד מרמזין לו לשוב כמבואר בתורה נד, וכן הלומד תורה היא תמיד קוראת לו עד מתי פתיים תאהבו פתי כמבואר בתורה נו, אבל זה ברמז בעלמא שרק מי שמרגיש עצמו לא בסדר יכול להבין אותו) ורק ברגע שמבין לשוב בתשובה, אזי מתחילין לטפל בו, ע"י הארת שם אהי-ה, כדי להכנינו להיות משיג שם הויה הקדוש.

עוד עיין תורה סו אות ב' שכל תחילת הוצאה לפועל מאור נשמתו להאיר בנפשו אזי נעשה חרון אף שצריך להמתין. ולכאורה זה היינו הך המבואר כאן שמיד כשמזמן עצמו לשוב מתהפך שם אהי-ה וגורם לו לנסיונות של בחי' שפיכות דמים. והביאור בזה נ"ל כי לא תובעים מאדם יותר מהאמת שמאירה לו. וכל מדרגה נבחנת כפי האמת שמאיר בה וכשהאדם במדרגה אחת ורוצה לעלות למדרגה גבוהה יותר אזי מאיר לו ממנה אור אמת השייך לה והוא אור שם אהי-ה ביושר הנ"ל ומאיר בליבו התלהבות גדולה לעלות מדרגה ומיד הוא עולה לתחתית המדרגה הבאה ומזמן עצמו לקנות אותה דהיינו להכין כלים לאותו אור אמת. ומיד כשהוא בתחתית המדרגה הרי הוא בעולם חדש שמעשיו רחוקים מאד מהאמת של אותו עולם, לכן מיד יש עליו קטרוג שהוא בחי' חרון אף, שצריך להמתין. וככל שמבין עוד כלי לקבל אותו אור אמת הנ"ל כך נמתק החרון אף. עד שכשיש לו כלים לכל אותו אור אמת אזי האור מתיישב בליבו ננחת בלא התלהבות. וזה בחי' (ב"ב עה:) כל אחד נכווה מחופתו של חברו דהיינו כנ"ל כי חבירו שעכשיו נמצא היכן שהוא היה קודם שהכין כלים מתלהב כמו שהוא התלהב בתחילה מאותו אור אמת (ואזי הוא מרגיש עצמו בבחי' אציע שאול בחי' שוב) ואילו הוא כעת אחר שכבר הכין כלים לא מתלהב עוד (והוא בחי' אם אסק שמים בחי' רצוא).

ועיין בלק"ה ר"ח ג' ג' שכל תשובה מתחילה מהארה גדולה של אמת על האדם, הארה שהיא למעלה ממדרגתו, ואין לו כלים לקבל אותה, לכן היא הארה לזמן קצר, וכמבואר בכוונות האריז"ל לליל הסדר של פסח, ולמחרת לוקחים ממנו את האור, ואזי מתחילין מ"ט ימי הדין של ספירת העומר, שבהם מסייעין לו להכין כלים, ע"י דין דייקא דהיינו נסיונות וזיונות שעל ידם מכין כלים של שפלות וענווה לקבל אור האמת הזוה עד שבשבעות מקבל הארת השם הנ"ל ביושר כמו שהאיר לו בתחילה אלא שעכשיו הוא בכלים. ואזי בבקר מתקיים וירד הויה על הר סיני דהיינו השגת שם הויה.

וכל זה עובר על כל בעל תשובה שבתחילה מאיר לו אור גדול של אמת מבינה עילאה שם אהי-ה הקדוש לזמן קצר ואח"כ לא נשאר ממנו אלא רשימו שמכוחו יש לו כח לעמוד בכל הנסיונות הבאים עליו מאותו השם אהי-ה אבל באחור כנ"ל עד שזוכה לתקן עצמו.

עד כאן מההקדמה לתורה ו'

קושיות

א. תיכף כשאדם רוצה לילך בדרך הישר מתעוררין עליו דינים. וצ"ע אם כשרוצה לילך בדרך הישר עוררה יראת העונש את מדת הדין כל שכן לפי כן, שהיתה צריכה מדת הדין לקטרג הרבה יותר. והתירוץ נראה כי עד שהתעורר לשוב, נהגה בו מדת ארך אפים של הקב"ה, כי מי שלא מתעורר מייסורים, לא מייסורים אותו יותר, אלא נותנים לו לישון את חיו, כחז"ל בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. ומידה זו נהגת בכל מדרגה כלפי מי שעומד על מדרגתו ולא מתעורר לישר עוד יותר את דרכיו. וכשהתעורר לשוב אזי חוזרת כלפיו הנהגת מדה כנגד מדה.

ג עניין היניקה נ"ל הביאור כי אם לרשע יאיר אור האמת יחשוב שהוא צדיק ויקבל דייקא מזה חיזוק למעשיו הרעים ועל זה אמר איוב ימנע מרשעים אורם. שהכוונה לאור הגנוז שהאיר בתחילת בריאה ונגזו.

ד ליקוטי הלכות או"ח - הלכות ראש חדש הלכה ג אות ג' - כף הוא דרקה של תשובה בבחינת פסח שהוא יציאת מצרים. ואזי הוא יום טוב ואחר כך הוא יום טוב של שבועות ובינתים ספירת העמר, כי בתחלה בא התעוררות התשובה מלמעלה על ידי התגלות ההסתרה, שעל ידי זה שומעין קול הכרוז ומתעוררין בתשובה ואחר כך מניחין אותו לילך מעצמו, שצריך לחזור ולשוב ולילך מדרגא לדרגא לטהר ולקדש עצמו מיום אל יום, שזה בחינת ספירת העמר, שהיא תכף אחר יציאת מצרים, שאז היה התעוררות התשובה מלמעלה על ידי קול הכרוז של התגלות ההסתרה כנ"ל ואחר כך צריכין לספר שבועות כמו ספירת נקיים של הגדה כדי לקדש ולטהר עצמו מיום אל יום מדרגא לדרגא ואחר כך זוכין לשבועות, שהוא דעת גדול ועליון וגבה מאד בחינת מקוה של שבועות שכתב שם במאמר הנ"ל, שאז הוא עקר התקון של התשובה בשלמות כראוי ובבחינה זו של פסח ושבועות ובאמצע ספירה, דהיינו שיש קדשה של יום טוב בתחלה ובסוף, דהיינו שבתחלה היא הקדשה של התעוררות התשובה והוא יום טוב של פסח ואחר כך הוא שבועות, שהוא בחינת דעת גדול מאד, שהוא בחינת מקוה, בחינת תקון התשובה בשלמות. ובאמצע ספירה, שהם ימי החל שבהם מטהרין ומקדשין עצמן כדי לזכות לשבועות כנ"ל. וזאת הבחינה הוא בכלל ובפרטיות בכל אדם ובכל זמן פמובא.

- ב. רבנו מבאר שהדין שמתעורר עליו הוא מיראת העונש כי היא בחי' ישפוט תבל בצדק. נמצא לפ"ז שרבנו מדבר על מי שנמצא במדרגה פחותה מיראת העונש, ועתה מתעורר לילך בדרך הישר שבהכרח מתחילה מיראת העונש. וצ"ע היתכן שמדבר לחילוני, לאינדיק שנמצא תחת השלחן ערוך? קשה מאד לומר שלא מדבר לכל המדרגות.
- ג. צ"ע כיון שידוע שרבנו כתב ספרו לכל המדרגות, א"כ דרך הישר היא עניין יחסי, ומה שהוא ישר לאחד, לחברו הגבוה ממנו היא דרך עקום. ואפילו האדם בעצמו בכל רגע הולך ומתעקם ועתה הוא יותר עקום מקודם, וצריך לישר דרכו. נמצא בכל רגע שנעצר מהרצון לילך בדרך יותר ישר, הרי שהוא נופל להנהגת ארך אפים של הקב"ה, ויש לו נייחא מהדינים. כי עולם הזה עולם השקר הוא מעקם תמיד את מי שנמצא בו ורק ע"י שכל פעם מרים את הראש לשמים להתיישר, אזי אפשר שבסופו של דבר יגיע למקום הנכון¹, ומי שלא מתחדש בכל פעם נקרא זקן דסט"א². ואפילו המתחדש בכל פעם הוא בחי' חצי דרך של נחש/ו שמתעקם ומתיישר לסרוגין. ורק מי שבכל נשימה מתיישר הוא הולך ישר תמיד באמת. ראה לק"ה שליח לגבות חובו ג' ב'. וראה שיש"ק/ו³ ונראה שגם לזה רמז רבנו כשאמר/ו⁴ שאפילו הבל/ו⁵ לא יוצא ממנו בלא התחדשות. כי בכל נשימה היה חוזר ומתחיל מחדש לילך ביושר.
- ד. וצ"ע לפי הנ"ל מי שכבר נמצא במדרגת אמונה ויראת הרוממות ורוצה לילך עוד יותר בדרך הישר האם תתעורר עליו מדת הדין? צ"ע אולי כן לפי המבואר בתורה כה שבכל עליית מדרגה מתחדש היצ"ר מחדש לגמרי, כי כלפי אותה מדרגה הוא בתחתית הסולם, ואולי גם במדרגת האמונה דהיינו יראת הרוממות, תחתית הסולם היא יראת העונש וצ"ע.
- ה. וצ"ע מי שנמצא במדרגת יראת העונש כל חייו האם יהיו כל חייו בדין? התירוץ כנ"ל שתלוי אם הוא מתחדש בה דהיינו שמתיישר בכל פעם אע"פ שלא זוכה עדיין לעלות ליראת הרוממות אזי יהיה בדין אבל אם הוא לא מתחדש אלא זקן במדרגתו גם מדת הדין תשכח ממנו.
- ו. צ"ע מה פירוש רוצה לילך בדרך הישר? אם הכוונה שמזמן עצמו לשוב בתשובה, הרי מבואר בתורה ו' להפך שמיד יש לו סיעתא דשמיא משם אהי-ה, ורק אח"כ מתעוררים דינים ושפיכות דמים לנסותו ע"י ששם אהי-ה מאיר עליו באחור גמט' דם. באמת נ"ל לא ברור אם כוונת רבנו כאן לחדש עניין חדש, או כיון שזה לשון החברים אי אפשר לדייק כל כך, מאידך כיון שעבר הגהת רבנו ומוהרנ"ת מסתמא כן אפשר לדייק דיוק כזה. וצ"ע.

¹ עיין שיש"ק ח"ו רכח - דיקו ואמרו אנשי שלומנו, במה שאמרו רז"ל: (סוכה נב.) יצרו של אדם מתחדש עליו בכל פעם, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל פעם. שזה עקר התגברותו של היצר לבלי לתת לאדם להתחדש ולהתגבר בכל פעם בהתחדשות כראוי, ועל זה עצמו עקר התגברות היצר ליאש את האדם שלא ירצה ולא יאמין בתקוה גדולה שה' עמו ואצלו וישעדין באפשרותו להתגבר ולהתחדש. אם ירצה. וזה היצר הוא בחינת זה לעמת זה נגד תכלית תכלית הקדושה, וכל כחו הוא כמו כן בהתחדשות ובהתגברות בכל פעם, ועל כן לעמתו כל עבודתו כמו כן להתחדש בכל יום ובכל עת בחינת "חדשים לפקרים" (איכה ג) מדי יום ביום ובזה תלוי כל נצחוננו של האדם הנרדף על ידי יצרו שמתחדש ומתגבר עליו בכל יום, להתנהג ביצרו ממש ולהתחדש ולהתגבר בתורה ובמצות באיזה בחינת מקום וזמן ונפש שנמצא בו, ואז בטיח בנצחוננו. כי רבים אשר עמו מאשר אתם הם זכות אבותיו וזכות הצדיקים שמאמין וחוסה בהם ובהתחבולות תעשה מלחמה.

² ראה לק"ה תפלין ה' ו' - וצריך להתחזק ולהתחיל בכל פעם מחדש ואל יפל לזקנה דסטרא אחרא כלל כי כל הנפילות שבעולם הם מבחינת זקנה דסטרא אחרא, שנדמה בעיניו שבכך נזקן בסטאיו ובמעשיו שרגיל בהם, עד שאי אפשר לו לצאת מהם בשום אופן חס ושלום. ובאמת הוא צריך לידע ולהאמין, שבכל יום ובכל עת ובכל שעה יש פח בהאדם להתחדש ולהיות נעשה בריה חדשה ממש, כי השם יתברך עושה חדשות בכל יום ואין שעה דומה להבדלה על כן צריך להתחזק ולהתחיל בכל פעם מחדש ולפעמים גם ביום אחד צריכין להתחיל כמה פעמים, ואפלו אם יהיה כך זמן ארוך יהיה א"ר שיהיה, צריך להזכיר את עצמו בה יתברך בכל עת ובכל שעה, ולשכח לגמרי כל מה שעבר עד הנה ולהתחיל מעתה מחדש ממש כל מה שיוכל, ואל יסתכל על שום בלבול וחלישות הדעת כלל. וכל זה הוא בחינת אריכת אפים שצריך להאריך רוחו, לעבר על כל הבלבולים והמניעות ולבלי להסתכל על שום דבר ולא תקצר רוחו מכל מה שעובר עליו. רק יתחזק בהשם יתברך בכל מה שיוכל, כי ה יתברך מלא רחמים בכל עת וחסדי ה לא תמנו ולא כלו רחמיו (הובא במשיבת נפש אות ו')

ראה עוד לק"ה ראש חודש ז' יז הובא במשיבת נפש אות מז

³ ואינו נחש ממש כי הנחש בכל רגע מתעקם לצד השני וטוען שזה הישר ושוב מתעקם לצד השני וטוען שהוא הישר אבל לעולם לא פונה ליושר בעצמו וזה בחי' לבן שרימה את יעקב עשרת מונים, כי בכל פעם המציא ישר חדש לתת לו שכרו.

⁴ שיח שרפי קודש ח"ד ס' - על המובא בתורה ע"ד חלק ב' "כל ההתחלות היו מפסח ועכשיו" וכו', אמרו שתיבת 'עכשיו' מרמז שעכשיו ההתחלות הם בכל רגע ורגע, שבכל רגע ורגע חייבים להתחיל בהתחלה חדשה, כי פעת כל ההתחלות הם 'מעכשיו' ממש וכן בכל רגע ורגע.

⁵ ושם ח"ב תקמט - בפשאל פעם מוהרנ"ת את רבי מאיר טעפליקער: "מה שלומך?" ענה לו רבי מאיר: "די טוב". אמר לו מוהרנ"ת: "לך זה טוב! אני יודע שצריך כל הזמן לקרע ולתלש קברים בצעקות להשם יתברך! ויש נסחא אחרת, שאמר לו: "בתשובתך נראה, שאינך מתחדש בעבודת השם יתברך, כי אלו היית מתחדש בעבודת השם יתברך, היה עובר עליך מה שעובר בדרך הירידות והעליות, שיש לעוסקים בעבודת השם יתברך, והיית משיח את לבך לפני ושואל לעצתי".

⁶ חי מוהר"ן סימן שפד - אמר לא מבטיא דבור שאינו יוצא מפי בלי התחדשות, אלא אפלו הכל אינו יוצא מפי בלא התחדשות:

⁷ לכאורה צ"ל בכל נשימה דהיינו הכנסת אויר, ולא הבל שהוא הוצאת אויר. אבל עיין תורה ס' אות ג' שנשימה היא שמוציא רוח ומכניס רוח.

- ז. הרוצה לילך בדרך הישר בודאי שהסט"א מתעורר וטוען הוא היה שלי ואיני מוותרת עליו, ומיד מקטרג עליו ומעורר דין. ולכאורה זה נמצא בכל מדרגה שהסט"א לא מוכנה שאדם יעלה מדרגה, וצ"ע שרבנו מחדש כאן סיבה אחרת, שכיון שהוא מתחיל את הישר מיראת העונש, והביאור נראה כיון שתופס את הקב"ה כמלך שהוא שוטר עם מקל להכריחו לקיים את צויו, לכן גם הקב"ה מתנהג עמו כמו שהוא מצטייר בעיניו. ורק כשעולה למדרגת האמונה שמאמין שהוא זקן טוב ומיטיב רב ושרש כל המציאות, אזי גם הקב"ה מתנהג עצמו בחסד. מאידך מבאר רבנו טעם שמי שהוא במדרגת יראת העונש הוא בדין רמוז בפסוק הוא "ישפוט תבל בצדק", משמע שכל מי שהוא במדרגת הצדק הוא במשפט ודין.
- ח. כיצד יתכן לומר על יעקב אבינו שמדרגתו יראת העונש ואילו אברהם שקדם לו מדרגתו יראת הרוממות? כי אע"פ שבוודאי כל ההתחלות קשות והרבה יותר כח צריך כדי פתוח פתח במחיצה עבה מהכח שצריך כדי להרחיב/א' אותה, אעפ"כ לכאורה מכח אברהם גם יעקב זכה לאמונה של אברהם, שהרי נקרא בחיר האבות. וצ"ע. ואולי אדרבה כיון שבא אברהם זכה לעלות מדרגה, ובה היה בתחתיתה כמבואר בתורה כא"י² שיעקב בחי' עיבור, וכן ידוע שנקרא ישראל כשהוא במדרגת מוחין, ובפשטות הכוונה שבאותה מדרגה נקרא ישראל כשעולה לראש הסולם, ומובא שמדרגת ישראל היא מדרגת משה בחייו, ואיתא בזוהר בהשגת ה' ית' השגת יעקב אבינו מלבר (מבחוץ) ומשה מלגאו (מבפנים). עוד ראה בריש פרשת וארא אל האבות וכו' ושמי ה' לא נודעתי להם. עיי' כלי יקר מבואר שמושה הוא הדעת זכה להשיג שם הויה בדעת ואילו האבות רק באמונה. נמצא שיעקב אבינו רומז למדרגת יראת העונש כיון שהיא תחתית הסולם שבמדרגת אמונה העליונה ממדרגת אברהם, אלא שאברהם במדרגתו היה בראש הסולם, ויעקב במדרגתו היה בתחתית הסולם, ורק כשנקרא ישראל זכה יעקב לעלות לראש של מדרגתו, והיא מדרגת משה רבנו. ובאמת אז מדרגתו היא יראת הרוממות שלימות האמונה יותר מאברהם. ועדיין צ"ע אם באמת לישראל ומשה היה הכח לעמוד בנסיגות של אברהם.

עד כאן ההקדמה

תורה פז [יג]

(מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם.

בסוף התורה יבאר כיצד מתפרש הפסוק לפי התורה הזו. ומבאר שיעקב בחי' יראת העונש, מדרגת הצדק, בחי' דין, ואברהם בחי' יראת הרוממות, מדרגת האמונה, ועפ"י הזוהר צדק כד אתחבר בה אמת נקראת אמונה. וכשבא ליראת הרוממות שלימות האמונה אזי נשפע עליו חסד.

הענין שעליו רומז הפסוק הוא כי אנו רואין בחוש תיכף כשאדם רוצה לילך בדרך הישר מתעוררין עליו דינים. ולהלן מבאר הטעם כיון שבתחילה בוודאי הליכתו ביושר היא ביראת העונש, ועל כן נוהג בו הנהגת הדין, ורק כשזוכה ליראת הרוממות נמתק הדין. **והסברא הוא להיפוך** י' שיש לחזק לסייע את מי שרוצה לשוב אליו ית', וכן מבואר בתורה ו' שכשמזמן עצמו לשוב מאיר לו שם אהי-ה ביושר לסייע לו, ורק אח"כ חוזר השם אהי-ה לבחי' אחר גמט' דם, ואזי באים על השב נסיגות ושפיכות דמים ובזיונות, לנסותו וזככו, עד שיזכה להפשיט הבגדים הצואים שנעשו מהעבירות שלו בגלגול זה ובקודמים.

^א **כידוע שיצחק ויעקב לא רק שמרו עליה אלא הרחיבו אותה ועי"ז זכו אחרי שאברהם אבינו הוריד את השכינה מרקיע שביעי לשישי המשיכו הם להוריד את השכינה מרקיע שישי לחמישי ומחמישי לרביעי.** כמבואר בבראשית רבה יט ז, ששבעה צדיקים הורידו את השכינה מרקיע השביעי עד לארץ והם ג' אבות וד' שהם לוי קהת עמרם ומשה.

^ב **עיין תורה כא אות וחו' וכשצדקם לומד תורה ואין מבין בה שום חידוש, זה מתמת שהמחזין והשכל של התורה והלמוד הזה הן בבחינת עבור; וזה נקרא בשם יעקב, כי יעקב זה בחינת עבור, בחינת (הושע י"ב): "בבטן יעקב את אֲחִיו", ואז צריך לצעק הקלין הנ"ל. וזה בחינת (בראשית כ"ו): "הקל קול יעקב" כשהוא בבחינת יעקב צריך לו הקלין, כדי להוציא המחזין בבחינת לדה: ומי שתורתו בלא הבנה בה שום חידוש, אין לדרש אותה לרבים, כי התורה הזאת שהיא בבחינת יעקב, בבחינת עבור, אף על פי שהקדוש ברוך הוא מתענג ובהו, בבחינת "ודגלו עלי אהבה" אל תקרי "ודגלו" אלא "ולגלו" (מדרש שיר השירים), אבל אין לדרש אותה כמו שהיא לרבים, כי אין לדרש אלא דברים המבררים, כמאמר (שבת קמ"ה): "אמר לחכמה אחתי את" אם ברור לך הדבר פאחותך שהיא אסורה לך, אמר, ואם לאו, אל תאמרהו: וזהו (תהלים קל"ה): כי יעקב בחר לו זה כשהיא בבחינת יעקב, בבחינת עבור בלא מחזין, זאת הלמוד בחר לו הקדוש ברוך הוא, בבחינת "ודגלו עלי אהבה", ואין לדרש אותה לרבים; אבל ישראל לסגלתו; ישראל אותיות לי ראש, הינו התגלות המחזין, המשכת אור הפנים הנ"ל, שפע אלקי הנ"ל, בתוך הפנימי כנ"ל. וזה בחינת ישראל, בבחינת (ישעיהו מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר" בך' דיקא, שיתמשך עטרת תפארת, הינו המקיפין הנ"ל, בך', בתוך הפנימי; וזהו לטגלתו זאת התורה יכול לדרש אותה לרבים:**

^ג לשון החברים כנ"ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה
^ד מתוצר - להיפך

אך הטעם שרואים בחוש הפך הסברא כי יש שני מיני יראה, יראת העונש שמאמין שהוא ית' תקיף ובעל כל הכוחות משגיח/טו ומעניש, ומי שהוא במדרגה זו הוא מקיים את המצוות כי ירא מעונש, ויש יראת הרוממות שמרגיש מציאותו ית' שהוא רב ושליט עיקר ושרש כל העולמות, ועל כן מרגיש קטן ואפס על ידו/טז, כי טבע הקטן להתבטל מפני הגדול, ואזי נכסף לעשות רצון קונו גם לפני משורת הדין ויותר מהחויב. עוד מבאר רבנו יראת העונש נקרא צדק, כי צדק מלכותא קדישא (פתח אליהו) דהיינו שהיא בגבול הקדושה, שעל כן האמת מאירה לו באור חלש, לכן זו אמונה חלשה שמכוחה האדם עושה רק מה שמוכרח, וכאן מבאר שהאמת שמאירה לו היא שיש מנהיג בעל כל הכוחות ומעניש, ועל כן מקיים את המצוות רק כדי להנצל מעונש.

ויראת הרוממות נקרא אמונה. שהיא כשהאמת מאירה לאדם בחזק גדול, שע"ז מכיר שהקב"ה מנהיג משגיח רב ושליט והוא שרש כל העולמות, ומתבטלים כל רצונותיו הפרטיים ורוצה רק לדבוק בו ולעשות רצונו, ואזי עושה לכבודו ית' גם לפני משורת הדין.

כי מחמת שהוא מאמין באמונה שלימה שהשי"ת הוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין [יז] הוא ירא ממנו. לדוגמא כמו שאדם מרגיש קטן מאד ליד צדיק גדול, אע"פ שלא ירא שיעניש אותו, אבל רק מצד הטבע הקטנות להתבטל לגדלות, וככל שמאמין ברוממות הצדיק כך מרגיש יותר קטן, הכי נמי כלפי הקב"ה, ככל שיותר מבין ומרגיש את גודל רוממותו ית', כך מרגיש קטן יותר, ורוצה לעשות רצונו ולהתבטל אליו.

וידוע הוא כי א"א-אי אפשר לבוא מיד לאמונה אלא רק ע"י יראת העונש שגם היא אמונה, אבל אמונה חלשה. **כי מחמת שהוא ירא מהעונש דהיינו מאמין שהשי"ת הוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם,** לכן הוא עובד אותו כי ירא מעונש, ומזה שטר מרע, בא לאמונה יותר גדולה כי העבירה מטמטמת והתאוה מסיתה מהאמת, וע"י יראת העונש סר ממנה וזוכה למוחין ומתבונן יותר באמת עד בא לאמונה גדולה וליראת הרוממות.

כי גם יראת העונש היא השגה גדולה, שהרי הקב"ה נעלם מאד, וצריך התבוננות המביאה להתפעלות כל כך עד שירגיש שיש מציאות שמצווה ומשגיח ומעניש. וכיון שכבר מתבונן קצת אפשר שיתחזק ויתבונן יותר. אבל בוודאי מי שקיבל את האמונה מינקותו ומעולם לא עצר לחשוב, כיצד לישר עוד יותר את דרכיו ולהתחזק עוד יותר באמונה ויראה, לא עליו מדובר כאן. ואע"פ שאסור להכנס בטוען ונטען וחקירות על האמונה אבל לחזק אותה תמיד צריך כי טבע העולם והגוף וחילות של ס"א לא נחים מלהחליש את האמונה של האדם, ובלי חיוזק ממילא האם נחלש. ובוזה פתח רבנו את התורה הזו כשאדם רוצה לילך בדרך הישר דהיינו להתחזק באמונה ויראה.

עתה יבאר מדוע הרוצה ללילך בדרך הישר מתעוררין עליו דינים. ומבאר כי כל יושר מתחיל מיראת העונש. **נמצא תיכף כשרוצה לילך בדרך הישר צריך להיות לו יראה יראת העונש הנקרא צדק.** ובצדק כתיב (תהלים ט) **והוא ישפוט תבל בצדק,** דהיינו שמי שהוא במדרגת צדק דהיינו שאמונתו חלשה ועל כן מקיים את רצון ה' רק מה שמוכרח כדי להנצל מעונש, לכן אזי הקב"ה שופט אותו, בבית דין, ומשפט הוא דין, דהיינו שדינים במעשיו אם ראוי לטובה או ראוי לעונש, **לפיכך מתעוררין עליו הדינין**.^ט ועוד כיון שכל דבר שבקדושה עושה רק מהכרח ומפחד העונש גם ההנהגה כלפיו היא מדה כנגד מידה. **אך כשבא אל האמת היינו אל היראה הנקרא אמונה** דהיינו יראת הרוממות כנ"ל, **אז כל הדינין נמתקין בשרשן.** שכיון שאמונתו שלימה שהקב"ה רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין (דהיינו זקן/טז) וטוב

^ט צ"ע אם כן מדוע עד עתה לא הלך בדרך הישר? ויש לומר שתלוי מהיכן בא יש המשקרים את עצמם שאין אלוקים, ויש אפיקורסים שפוטרים עצמם מחויב בטענת עוב אלקים את הארץ, ואינו משגיח. ויש מאמינים וחושבים שאין בכוחם לקיים את המצוות ולסרב לתאוותם, אבל בוודאי אין מציאות של אדם שלא טבוע בו האמונה שהרי כל החיים בנויים על אמונה לזולת אלא שבגלל תאוות אזי הוא מחליט להאמין למי שנח לו. וגם האמונה בהקב"ה היא קיימת באויר בכל מקום בעולם כמבואר בלק"ה ערובי תחומין ה' שהוא הארת אמת מיחוד התדיר של חכמה ובינה העליונים, והארת האמת הזו היא הכח שמוזי את העולם, בבחי' "כל המגש ומקטר לשמי" ע"י שמכניסה הרגשת חסרון בלב כולם אלא שכל אחד לפי תאוותו מחפש מילוי חסרון במקום אחר, ומי ששכלו ישר מחפש אצל הקב"ה ומתחיל להתבונן היכן האמת לאמיתה. ואזי אם זוכה מתחיל לרצות ללכת גם למעשה בדרך הישר.

^{טו} עיין תורה קלה כי טבע הקטנות שיתבטל לגבי הגדלות. ועל כן כשצריך להתבטל לגדלות, כי על ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט): "ראוני נערים ונחבאו", היינו על ידי שרואים פני הצדיק נחבאים הקטנים, כי הקטנות נתבטל לפני גדלות.

^{טז} לשון הוהר ח"א דף יא:

^{טז} מתוצו - הדינים

^{טז} מכילתא בשלח פרשת השירה פרשה ד - על הפסוק "ה' איש מלחמה" למה נאמר? לפי שנגלה על הים כגבור עושה מלחמה שנא' ה' איש מלחמה, נגלה בסיני כזקן מלא רחמים, שנא' (שמות כ"ד) ויראו את אלהי ישראל.

ומיטיב) אזי גם ההנהגה כלפיו היא של זקן וטוב ומיטיב ע"י הארת אריך אנפין, ישראל סבא. וגם כיון שעושה כל מצוה ורצון ה' לפנים משורת הדין גם ההנהגה כלפיו היא לפנים משורת הדין.

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה (מיכה ז' ב') "תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם וכו'" שפשוטו מדבר בהבטחת ה' לאבות שתתקיים לעתיד לבוא. ורבנו דורש שיעקב היא מדרגת יראת העונש ואברהם אבינו הוא מדרגת יראת הרוממות.

וזהו תתן אמת ליעקב [כ"א], היינו להיראה, כי יעקב הוא יראה/כ"ב, מלשון (משלי כב) [כ"ג] עקב ענוה יראת ה' [כ"ד] וכמבואר בירושלמי/כ"ה] ופני משה שם שיראת העונש היא בעקב של הענווה ויראת הרוממות היא דבר העוקב אחרי הענווה. ורבנו מתכוון ליראת העונש שהיא בעקב הענווה שם אחיות יעקב אבינו שנקרא יעקב כי ידו אוחזת בעקב, והעקב של הענווה היא היראה, נמצא שיעקב בחי' יראה, והיא יראת העונש, כי כי יראת הרוממות היא למעלה מהענווה.
וזהו "תתן אמת ליעקב" דהיינו אם אדם מתחיל לישר דרכיו ע"י שמתחזק ביראת העונש, (ומתחדש בה ולא מתייאש/כ"ו) **אז בוודאי יזכה למדרגת חסד לאברהם**, דהיינו שיזכה נהגת חסד הנוהגת כלפי מי שהוא במדרגת אברהם. **כי אברהם נקרא מי שבא לדבק א"ע** – את עצמו להשי"ת – להשם יתברך, ועל כן נקרא אברם **מלשון אבוא רם** כי הקב"ה נקרא רם ואברם נקרא על שם שהיה הראשון אחרי אלפים שנה שחידש דרך לבוא ולהתחבר להקב"ה (וכמבואר בתורה קמב).

אע"פ שאברהם היה גר ואילו יעקב נקרא בחיר האבות ושלישי להם שאצלו פסקה הזוהמה/כ"ז ונתיישבה אמונה מכח אור אמת גדול כמ"ש תתן אמת ליעקב אעפ"כ גדלה מעלת אברהם על של יעקב בבחי' זו של

² מיכה ז' ב'

^{כא} **מיכה פרק ז' (ח)** מי אל פמוך נשא עון ועבר על פשע להשאית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי הפץ חסד הוא: (יט) ישוב ירחמינו יקבש עונתינו ותשליך במצלות ים כל חטאתם: (כ) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:

מלבי"ם – (כ) תתן – אחר שחשב כל המדות בא אל מדת אמת ומדת נוצר חסד לאלפים, ואמר שמדת אמת הוא שתקיים הבטחתך, תתן האמת – וההבטחה שהבטחת ליעקב – שהבטיחו והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה, שר"ל אחרי הגלות שתדבק לעפר נפשם אז יקום לעזרה למו ויפרצו בנחלה בלי מצרים ותקיים הבטחה זו מצד מדת אמת שלך, וגם תתן החסד – שהבטחת לאברהם – (שאל אברהם לא נתחייב עדיין מצד הבטחה קודמת ונקרא חסד, ואל יעקב שכבר נתחייב לקיים השבועה שנשבע לאברהם ויצחק נקרא אמת) עד שתשמור אשר נשבעת לאבותינו – הגם שהשבועה היא מימי קדם – תצור חסד לאלפים:

^{כב} **ראה תקוני הזוהר** תיקון ע' דף קכג. אלק"י אברהם שנסמך אלק"י יצחק שנגנונו ואלק"י יעקב שנתפארת, הא"ל הגדול מסטרא דגדולה, והגבור מסטרא דגבורה, והנורא מסטרא דעמודא דאמצעייתא מלך התפארת שצנעמו האמצעי הוא נולד:

מבואר שיעקב כנגד הא-ל הנורא, וכמבואר אצלינו שיעקב בחי' יראה. וצ"ע ההבדל בין גבורה דיצחק ליראה דיעקב שבתפארת. דלכאורה הביטוי של גבורה הוא יראה וכן הגמט' שווה. וצ"ע. גם צ"ע מדוע בתורה שלנו לא מזכיר את יצחק ובאמת מה היתה מדתו האם יראת העונש או יראת הרוממות.

^{כג} **משלי פרק כב (ד)** עקב ענוה יראת ידוד עשר וכבוד וחייהם: **פרש"י** – (ד) עקב ענוה – בשביל הענוה יראת ה' באה, ד"א ענוה עיקר והיראה טפילה ועקב לה מדרס לרגליה:

^{כד} עיין פרש"י משלי שם, ועיין ירושלמי שבת פ"א סוף הל"ג ופני משה שם שהן שתי סוגי יראה, ועקב ענוה מתפרש לשני פירושים, כשולי הענוה היא יראת העונש, ודבר העוקב אחרי הענוה היא יראת הרוממות. ומסילת ישרים פכ"ז.

^{כה} **ירושלמי שבת פ"א סה"ג**... קדושה לידי ענוה, ענוה לידי יראת חטא, דכתיב עקב ענוה יראת ה' א"ר יצחק בר אלעזר מה שעשת חכמה עטרה לראשה. עשת ענוה עקב לסולייסה דכתיב (תהילים קיא) ראשית חכמה יראת ה'. וכתיב (משלי כ) **עקב ענוה יראת ה'**. יראת חט לידי רוח הקודש.

וביאר הפני משה שם – עקב ענוה. סופה מביאה לידי יראת ה' וזהו יראת הרוממות שהיא יראה המובחרת לפי שמחשב בעצמו וכי מה אני השפל רוח ובר"י שפילה לפני גודל רוממות יתברך ב"ה וירא מלפניו מלעבור על מצותיו וכן יהיה זריז לקיים ולעשות: **מה שעשת חכמה עטרה לראשה**. והוא היראה האנושית שהיא יראת העונש, ואצל החכמה היא עטרה לראשה, כדכתיב "ראשית חכמה יראת ה'", שהיא ראשית להחכמה, שאם אין יראה אין חכמה, דמה תועלת מהחכמה שלו אם אין לו יראה, ואם כל זה אותה היראה עשת הענוה עקב לשוליייתה, כמו לשוליה, כדכתיב "עקב ענוה יראת ה'", וכלומר יראת ה' האמורה אצל החכמה והיא הגורמת ליראה, שאם אין חכמה אין יראה, שאינו יודע להזהר ולהתנהג ביראה, ואעפ"כ יראה זו אינה אלא עקב אצל הענוה, לפי שאם מתרגל האדם בענוה מתוך שהוא חושב תמיד מה אני ומה חיי, יבא לידי יראת הרוממות כמו שאמרנו:

אמנם לעצם העניין יש עוד לבאר עיין ע"ז כ: בברייתא דרבי פנחס בן יאיר חסידות מביאה לענוה וענוה ליראת חטא ויראת חטא לחסידות וכו'. ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר ענוה גדולה מכולן.

ועי"ש תוס' – ענוה מביאה לידי יראת חטא. בירושלמי דשקלים גריס איפכא יראת חטא מביאה לידי ענוה וקא סבר כרבי יהושע בן לוי דבסמוך דאמר ענוה גדולה מכולם והקשה ר' יהודה מפרי"ש דאמרין במדרש שלשה דברים שקולים זה כזה יראת חטא חכמה ענוה וי"ל דה"ק דלא סגיאה להא בלא הא יראה בלא חכמה וחכמה בלא יראה ושתייהם בלא ענוה וענוה בלא שתייהם:

ועיין **חרושי המהר"ל** נתיב הענוה ומסילת ישרים פרק כד

^{כז} **נכתב בסוגרים** כיון שזה לא כתוב כאן, אבל מוכרח מדברי רבנו במקומות אחרים.

^{כח} **שבת דף קמו**. דאמר רבי אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד שנים עשר שבטים שלא היה בהן שום דופי:

אמונה. כי אברהם בא לעולם חשוך אחרי אלפים שנה של תוהו והתרחקות מהקב"ה, ומסר עצמו למיתה על האמונה בה' אחד ולקרב את כל העולם אליו ית', ומכח נשמתו העצומה עמד בעשר נסיונות נוראים שהראשון בהם שהושלך לאש וה' הצילו מתוך האש, והכלל שכל ההתחלות קשות ובוודאי לפתוח פתח ולשבור מחיצה עבה של שנים רבות בין העולם להקב"ה, ואילו יעקב אבינו קיבל את האמת מינקותו בחנוך הנפלא של הוריו וכבר טבל במורשת אבות מוכנה דור שלישי. ולא עמד בניסיונות של אברהם, אלא נעשה בחיר האבות מכח האבות שקדמו לו ששברו את הקליפות והוציאו את הזוהמה בן פגום. לכן אברהם אבינו הוא דייקא נקרא הגדול בענקים/כ"ח, כי צריך כוחות עצומים יחיד בכל העולם לשנות תפיסת עולם, בלא פחד ממרוד ששלט בכל העולם, כדי לפרסם אותה.

וזה שכתוב (בזוהר בלק דף קצח ע"ב) ב"ט/ל על הפסוק שאמר ישעיה הנביא על המשיח והיה צדק אזור מתניו ואמונה אזור חלציו [לא/לב] ומקשה הזוהר היינו צדק והיינו אמונה ומתוך הזוהר אלא עד לא אתחברת אמת בהדה אקרי צדק כיון דאתחבר אמת בהדה אקרי אמונה וכל טיבו וכל נהורא שריא בה פירוש עד שמאיר האמת לאדם הוא במדרגה הנקראת צדק, וכשמאיר לו האמת, אזי הוא במדרגת האמונה, ושהאדם במדרגת אמונה אזי כל אנפין נהירין דהיינו כל פני הספירות מאירות מחמת שמחה, ונהגות מהאור הגשפע מהבינה, פדין אקרי אמונה כי אז המלכות נקראת אמונה, ואית וותרנוותא לכלא ויש ותרנות ומחילות עונות לכל ישראל, ואין מדקדקים על המעשים של התחונים, אלא משפיעים בין לראים בין לשאינם ראים. :

עד כאן ביאור חברותא לתורה פז

^{כ"ח} **בראשית רבה** פרשה יד פסקה (ו) את האדם בזכותו של אברהם א"ר לוי האדם הגדול בענקים זה אברהם למה קורא אותו גדול שהיה ראוי להבראות קודם לאדם הראשון אלא אמר הקב"ה שמה יקלל ואין מי שיבא לתקן תחתיו אלא הרי אני בורא את האדם תחלה שאם יקלל יבא אברהם ויתקן תחתיו אמר רבי אבא בר כהנא בנוהג שבעולם אדם יש לו קורה שופעת היכן הוא נותנה לא באמצע טרקלין כדי שתסבול קורות שלפניה וקורות שלאחריה כך למה ברא הקב"ה את אברהם באמצע הדורות כדי שישבול דורות שלפניו והדורות שלאחריו אמר רבי לוי מכניסין את המתוקנת לבית של מקולקלת ואין מכניסין את המקולקלת לבית של מתוקנת:

^{כ"ט} בתקפא – (בזוהר בלק דף נח ע"ב) ובתולו תוקן וציון הזוהר הזה כתב מוהר"ת בתורה ז אות ב

^ל **זוהר בלק דף קצח: – רבי חזקיה פתח** הקדים לפרש מ"כ והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו, ואמר האי קרא בלא איהו חד פסוק זה יגא וסופא הכל הוא דבר אחד, מאי חדושא אתא לאשמועינן חייה חידוש כל הסיפא להשמיענו יותר מן הדין, דהא צדק היינו אמונה, ואמונה היינו צדק, כי שניהם נכונים למלכות, וכן אזור מתניו, היינו אזור חלציו ולמה כפל את הענין במלות שונות, לא אשכחן קרא פהא גוונא און אנו מולאים מקרא לענין זה.

ומשיב אלא לאו צדק כאמונה אלא לך אנו כמו אמונה, ואף על גב דכלא חד ואף על פי שהכל הוא ענין אחד, וחד דרגא איהו והיא מדרגה אחת של המלכות, אבל בוגנא דקיימא בדינא קשיא אבל בזמן שהיא עומדת בדיון קשה, ומקבלא מסטר שמאלא והיא מקבלת מזל הגבורה שבשמהל, מחמת רוע המעשים של התחונים, פדין אקרי צדק, דינא ממש אז היא נקראת לך, שהוא דין ממש, ששם זה מורה על חוקף הדין שבה, ולקמן מפרש מהי המלכות נקראת אמונה.

והיינו וכו' מה שכתוב פי פאשר משפטיך לארץ, צדק למדו יושבי תבל, פירושו דהאי דרגא דמשפט רחמי איהו כי מדרגה זו הנקראת משפט היא רחמים, שהוא סוד ז"ל שהוא בעל הרחמים, והוא מאיר למלכות הנקראת ארץ, וכד אתקריב משפט בצדק וכשמחזק ומאיר משפט בלדק, דהיינו ז"ל למלכות, פדין אתבסם אז היא מהצטמת מתוקף דיניה, ויכלין בני עלמא למסבל דינא דצדק וכני אדם יכולים לסבול את חוקף דיני הבלדק, שאם לא כן, היה העולם נקרף מתוקף הדין שבה. (רמ"ק ומפרשים)

וממשיך ואמר כי אמונה נקראת המלכות בשעתא דאתחבר בה אמת לחודה בשעה שמתחבר בה ז"ל הנקרא אמת לשמחה דהיינו ליחוד, שאז מתגלה עליהם אור הבינה שהיא מקור השמחה, וכל אנפין נהירין ואז כל פני הספירות מאירות מחמת שמחה, ונהגות מהאור הגשפע מהבינה, פדין אקרי אמונה אז המלכות נקראת אמונה, ואית וותרנוותא לכלא ויש ותרנות ומחילות עונות לכל ישראל, ואין מדקדקים על המעשים של התחונים, אלא משפיעים בין לראים בין לשאינם ראים.

^{כ"ב} ישעיהו יא ה'

^{כ"ב} **ישעיה פרק יא (ד) וּשְׁפַט בְּצַדֶּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵגוֹי אֲרָץ וְהָבֵה אֲרָץ בְּשִׁבְט פִּי וּבְרִוּוֹ שִׁפְתָיו יְמִית רָשָׁע: (ה) וְהָיָה צַדֶּק אֲזוֹר מִתְנִיּוֹ וְהָאֲמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצָיו:**

פרש"י – (ה) והיה צדק אזור מתניו – ויהיו צדיקיא סחור סחור ליה דבקים בו כאזור: וזה נפלא עם דברי רבינו כאן שהאמת זוכה ע"י הצדיק ומבואר שהצדיק לגבינו בבחי' מקיף. מצודות דוד – (ה) והיה צדק וכו' – הצדק והאמונה שיחזיק בהן יהיו לו לחוק באדם החגור אזור במתניו שהוא מזורו ומחוקו: עוד עיין כאן ביאור הגר"א שמדייק הדמיון שהמותן חצוני כלפי החלצים וכן הצדק כלפי האמונה.